

SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİ

1. SOĞUK SAVAŞ KAVRAMI VE SOĞUK SAVAŞA GEÇİŞ DÖNEMİ

- II. Dünya Savaşı'ndan İngiltere ve Fransa'nın yıpranmış, SSCB ile ABD'nin süper güç olarak çıkması Soğuk Savaş sürecini başlatmıştır.
- II. Dünya Savaşı'ndan sonra ABD ile SSCB arasında Küba Krizine kadar sürekli bu olaydan SSCB'nin dağılmasına kadar dönem dönem görülen gerginlik ve sınırlı çatışmaya Soğuk Savaş denir. (Soğuk Savaş özellikle siyasi, psikolojik, ekonomik, bilimsel ve teknoloji alanlarında görülmüştür.)

Not: "Soğuk Savaş" deyiimi ilk kez 1947 yılında ABD'li Bernard Baruch tarafından kullanılmıştır.

- II. Dünya Savaşından sonra Orta, Doğu ve Güneydoğu Avrupa'da SSCB'nin etkisi artmaya başladı ve bu bölgedeki ülkeleri bir ölçüde kendi şemsiyesi altına aldı. Bundan korkan ABD ve İngiltere, Batı Avrupa'da ve başka yerlerde Sovyet yanlısı komünist partilerin iktidara gelmemesi için çeşitli girişimlerde bulundular. Bu gelişmeler iki taraf arasında karşılıklı ittifakların ortaya çıkmasına (NATO, Varşova Paktı gibi) ve gerginliğin giderek tırmanmasına yol açmıştır.
- Kore ve Vietnam savaşları, Berlin Sorunu, 1956-59 yılları arasında Ortadoğu'daki çekişme, U-2 casus uçağı olayı, Küba krizi gibi olaylar soğuk savaşın doğuşunu oluşturmuştur. Ancak Küba Krizi Soğuk Savaş için bir dönüm noktası oluşturmuş, nükleer savaş tehlikesinin ne kadar yakın olduğunu ortaya koymuştur.

a) II. Dünya Savaşından Sonra Dünya Siyasetini Şekillendiren Gelişmeler

- Bu dönemde uluslar arası siyaseti şekillendiren dört önemli gelişme yaşanmıştır:
- Geleneksel güç dengesinin merkezi ve en önemli ögesi olan Avrupa'nın ve Avrupa devletlerinin savaşta büyük bir tahribatla çıkması
- Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyetler Birliği'nin savaştan sonra süper güç haline gelmiş olmaları,
- Nükleer silahların geliştirilmesi,
- dünyanın çeşitli bölgelerindeki sömürgeci devletlere karşı ulusal bağımsızlık hareketlerinin başlaması,

b) İki Kutuplu Dünya Düzeni

- II. Dünya Savaşından sonra Avrupa'nın bir güç merkezi olarak dünya politikası sahnesinden çekilmesinden sonra, dünya en az yirmi yıl kesin çizgiyle ABD ve Sovyetler Birliği'nin çevresinde " iki kutuplu " bir nitelik kazandı.
- Bu iki kutuplu dünya Doğu Bloğuyla Batı Bloğu, "kapitalizm-liberalizm-demokrasi" ile "komünizm" veya ABD ile SSCB etrafında arasında meydana gelmiştir.
- Bu düzende dünya devletleri ya iki bloktan birisini seçmiş ya da Bağlantısızlar Hareketine katılan devletler gibi her iki bloğa da eşit mesafede durmaya çalışmıştır.

c) Soğuk Savaşta Yol Açan Gelişmeler

I. Yüzdeler Antlaşması

- " Tarihte " Yüzdeler Antlaşması " diye geçen bu antlaşmada, Churchill ve Stalin arasında 1944 Ekim'inde gerçekleşen ve amacı Doğu Avrupa'da etki alanlarının kesin olarak saptanması olan antlaşmayla İngiltere ve Rusya Doğu Avrupa'da sahip olacakları üstünlüğü yüzdelerle belirlemişlerdir. Macaristan'da İngiltere %50, Sovyetler %50, Bulgaristan'da %25, %75; Romanya %10, %90; Yugoslavya'da %50, %50; Yunanistan'da %90, %10, Churchill'in anılarından yazdıklarında anlaşıldığına göre, bu antlaşma o andaki savaş durumu düzenlemesiydi.

- Hemen savaş sonrasında bu karar ve gelişmeleri, Avrupa'nın, komünizmin kitada çökmesine kadar süren, bölünmüşlüğü başlatmıştır. Bu kararlar, Batı'nın Doğu Avrupa'daki gücünün sınırının ve bölgedeki Sovyet üstünlüğünün önemli bir göstergesidir.

II. Berlin Buhanı

II. Dünya Savaşı'ndan sonra, Almanya'nın tümünde yapıldığı gibi Berlin şehri de dört işgal bölgesine ayrılmıştı. SSCB'nin kendi işgal bölgesinden Batılı devletleri çıkarmak istemesi Almanya'nın birleşmesini önlemiş, iki taraf arasında anlaşma bir türlü sağlanamamıştır.

- Bunun üzerine ABD, İngiltere ve Fransa kendi işgal bölgelerinde **Federal Alman Cumhuriyeti**, SSCB ise kendi işgal bölgesinde **Demokratik Alman Cumhuriyeti**'ni kurmuştur.

III. Nükleer Silah Denetiminde Anlaşmazlık

- II. Dünya Savaşı'ndan sonra ABD Baruch Planı'yla atom enerjisinin geliştirilmesi ve kullanımının tüm aşamalarını denetleyecek olan bir uluslararası Atom Geliştirme Kuruluşu'nun kurulması; ihlallere karşı bu kuruluşa sınırsız denetleme yetkisinin tanınması; atom silahının yapımıyla ilgili her türlü ihlalin en sert biçimde cezalandırılması; kuruluş tam denetim kurduktan sonra atom silahının yapımının yasaklanması ve mevcut atom stoklarının yok edilmesini istemiştir. Bununla beraber anlaşmayı ihlal edenlerin cezalandırılmasını engellenmemesi için Güvenlik Konseyindeki veto sisteminin değiştirilmesini istemiştir.

- Baruch Planı, Sovyetler Birliği tarafından kabul edilmesine rağmen, daha sonra ABD tarafından nükleer silahsızlanma konferanslarında ortaya konan önerilerin temelini oluşturması açısından önemlidir. Sovyetler Birliği'nin planı reddetme nedenleri ise; planın uygulanmasıyla ABD atom silahı yapabilme yeteneğine sahip tek devlet olarak kalması; ABD, BM'de karar verme sürecine egemen olduğu için, bu örgütün bir kuruluşu olan Atom Enerji Komisyonu'nu da etkisi altına alabileceği; planın tartışıldığı sırada Sovyetler Birliği atom silahının gizlerini ele geçirip bu silahı çok kısa bir süre içinde yapabilme uğraşı içindeydi. Bu nedenlerden dolayı bu planı kabul etmeyen Sovyetler Birliği ile ABD arasındaki gerginlik daha da büyüdü

IV. SSCB'nin Komünizm'i Yayma Çabaları

- II. Dünya Savaşı'nın doğusunda Avrupa'nın doğusu (Yugoslavya ve Arnavutluk dışında) Sovyet ordusu tarafından kurtarılmış, Fransa, İtalya ve Almanya'nın Batısı ise İngiliz ve ABD ordularının denetimi altında kalmıştı. Böylece siyasal iktidarı ele geçirebilecek güçlü Komünist partilerin bulunduğu Fransa ve İtalya'da bu partiler iktidardan uzak tutulabilmişken, savaşın ilk üç yıl içinde Sovyetler Birliğinin etki alanı içinde kalan sekiz ülkede (Doğu Almanya, Polonya, Çekoslovakya, Macaristan, Romanya, Bulgaristan, Arnavutluk, Yugoslavya) Marksist-Leninist partiler siyasal iktidarı ele geçirmişlerdir. Komünist partisinin büyük ölçüde oy alabildiği Çekoslovakya ve işgalden kurtuluşlarını Sovyet ordularına borçlu olmayan Yugoslavya ve Arnavutluk dışında komünist hareketin zayıf olduğu bu ülkelerde sosyalist rejimlerin kuruluşunda Sovyet askeri varlığı önemli pay sahibi olmuştur.
- Savaşın yarattığı güç dengesi ve savaştan hemen sonra Sovyetler Birliği ile Batılı güçler arasında gerginleşen ilişkiler -soğuk savaş- Yugoslavya ve Arnavutluk dışında bu ülkelerin sürekli olarak Sovyetler Birliği'nin yönlüğünde kalmasına yol açmıştır. Yugoslavya Nazi işgaline karşı Yugoslav halklarının silahlı direnişini örgütlemiş olan Tito yönetiminde 1948 yılından sonra Sovyetler Birliğine karşı çıkmış ve ondan sonra da ba-

ğimsizliğini titizlikle korumuştur. Arnavutluk da 1961 yılında Sovyetler Birliği'nden kopacaktır. Öteki altı ülke ise gerek ülke içi sosyalist uygulamalar, gerekse dış politika bakımından Sovyetlerin sadık bir izleyicisi oldular. Bu etkiden sıyrılmaya çalıştıklarında da hep Sovyet müdahalesi ile karşılaştılar. Sovyetler Birliği 1953'te Doğu Almanya'ya ve 1956'da Macaristan'a askeri birlikler gönderdi. 1968'de ise yine Sovyetlerin öncülüğünde beş Doğu Avrupa ülkesi Çekoslovakya'daki yönetimi askeri bir müdahale ile değiştirdi.

Not: Arnavutluk'ta Enver Hoca önderliğindeki Milli Kurtuluş Cephesi 29 Kasım 1944'de iktidara gelerek Komüniz idareyi kurmuştur.

- **Avrupa Dışında Komünizm'in Yayılması**
- **Küba devrimi:** 26 Temmuz 1953 Moncada Kışlası isyanıyla başlar, 1 Ocak 1959'da Batista'nın kovulması ve Santa Clara, Santiago de Cuba şehirlerinin Fidel Castro, Che Guevara, Raul Castro liderliğindeki isyancılar tarafından ele geçirilmesiyle son bulur. "Küba devrimi" terimi, aynı zamanda kısaca Batista'nın devrilmesi ve Marksist iktidarın yeni Küba Hükümeti tarafından uygulanmasını da belirtir.
- **Çin Devrimi:** 1934'te komünist devrimi amaçlayan Mao Tse-Dung'un kuvvetleriyle milliyetçi Çan Kay Şek arasında başlayan ve II. Dünya Savaşı'nı da kapsayan iç savaş, Mao Tse Dung 1949 yılında Çin Halk Cumhuriyeti'nin kurulduğunu ilan etmesiyle sonuçlanmıştır.
- Çin'de komünizm'in kurulması SSCB'nin Asya'da büyük bir müttefike kavuşmasını sağlamıştır.
- **Kuzey Kore Devrimi:** Kim İl Sung önderliğindeki komünistler 1946 yılında Kore İşçi Partisi'ni kurmuş, 25 Ağustos 1948 yılında hem güney hem de kuzey bölgelerinde yapılan genel seçimlerde Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti tüm Kore halkını temsil eden tek meşru devlet organı olarak kabul edilmiştir. Ancak daha sonra 1950 yılında başlayan Kore Savaşı sonunda Kore 38. enlem sınır olmak üzere Kuzey ve Güney Kore olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Kuzey Kore Komünist rejimi, Güney Kore ise demokrasi benimsenmiştir

2. SOĞUK SAVAŞ GELİŞMELERİ

A. DOĞU BLOKU'NUN KURULMASI

- a) **Kominform:** Stalin, 5 Ekim 1947'de "Amerikan emperyalizminin bir aleti" olarak tanımladığı Marshall Planı'na (Avrupa Ekonomik Kalkınma planı) karşıt bir girişim olarak; SSCB, Polonya, Bulgaristan, Çekoslovakya, Romanya, Macaristan, Yugoslavya, Fransa, İtalya komünist partileri liderlerini bir araya getiren Kominform'u kurmuştur. Kominform, görünüşte Marshall Planı'na mukabele amacına yönelik bir adım olarak taktik edilmişse de, gerçekte amacı, dünya ve özellikle Avrupa Komünist hareketinin koordinasyonu ve Alman-Sovyet Saldırmazlık Paktı ertesinde lağvedilen 3. Enternasyonel'in fonksiyonlarını üstlenmekteydi.
- b) **COMECON (Karşılıklı Ekonomik Yardımlaşma Konseyi) (25 Ocak 1949)**
- Sosyalist ülkeler arasında ekonomik işbirliği ve dayanışma amacıyla kurulan (25 Ocak 1949) ve Batı'da COMECON olarak adlandırılan uluslararası örgüt. 5-8 Ocak 1949'da Moskova'da yapılan görüşmelerden sonra kurulan CMEA'nın merkezi Moskova'dadır. Örgütün temel amaçları; ekonomik gelişme için uzmanlaşma ve işbirliğine dayalı planlar hazırlamak; hammaddelerin üretim ve dağıtımını yönlendirmek, üye ülkeler arasında ve öbür ülkelerle ticareti geliştirmek için ortak girişimde bulunmak; bilimsel ve teknik araştırmalarla işbirliği yapmaktır.
 - CMEA üyesi ülkeler tüm yeryüzündeki sanayi üretiminin 1/3'ünden ve ulusal gelirin 1/4'ünden fazlasını sağlamaktaydı. Yüzölçümü 25 milyon km2 olan üye devlet-

lerin topraklarında yaklaşık 400 milyon kişi yaşamaktaydı.

c) **Varşova Paktı (14 Mayıs 1955)**

- 14 Mayıs 1955'te S.S.C.B, Çekoslovakya, Bulgaristan, Macaristan, Polonya, Doğu Almanya ve Arnavutluk (1968'de çekildi) tarafından kurulmuştur. Kurulma amacı NATO saldırısına karşı Doğu Avrupa ülkelerini savunmaktır.
- Varşova Paktı, Londra ve Paris Antlaşmaları ile Federal Almanya'nın NATO'ya girmesi ve NATO'ya bağlı olarak Batı Avrupa Birliği'nin kurulmasıyla Avrupa'da doğan ve giderek artan savaş tehlikesine karşı biçimlendi. Pakt kurucularına göre bu gelişmeler, barışsever devletlerin güvenliği bakımından bir tehdit oluşturuyor ve savunma sağlayıcı karşı önlemlerin alınmasını gerektiriyordu.
- Varşova Paktını kuruluşunu izleyen süreçte, SSCB ile üye ülkeler arasında zincirleme bir biçimde ikili yardım anlaşmaları imzalandı. SSCB aynı zamanda Polonya, Macaristan, Romanya ve Demokratik Almanya ile 1956 Aralık - 1957 Mayıs döneminde bir dizi kuvvet statüsü anlaşması imzaladı. Aynı tür bir antlaşma, Çekoslovakya'yla 1968'de imzalandı. Anlaşmada uluslararası ilişkilerde tehdit ve kuvvete başvurma kınanarak, üyelerin bunu önlemek konusunda gerekli tüm çabayı gösterecekleri belirtilmişti.
- **Varşova Paktı'nın özellikleri**
 - Üyelerin ortak çıkarlarını ilgilendiren tüm sorunlarda birbirlerine danışacaklardır.
 - Avrupa'da silahlı bir saldırı durumunda üyelerin tek tek ya da ortak bir biçimde kendilerini savunacaklardır
 - Birleşik Komutanlık kurulacaktır.
 - Siyasal Danışma Komitesi kurulacaktır.
 - Üyelerin bu anlaşmayı amaçlarıyla herhangi bir uluslararası bağlantıya girmeyecekleri ve girişimde bulunmayacaklardır.
 - Tarafların birbirleriyle ekonomik ve kültürel ilişkilerini daha ileri boyutlarda bir dostluk ruhu içinde davranacaklardır.
 - Bu sözleşmenin toplumsal ve siyasal sistemleri göz önüne alınmaksızın öteki tüm devletlere açıktır.
 - Antlaşma 20 yıl geçerli olacaktır. Sürenin bitiminden bir yıl önce, anlaşmayı sona erdirmeye isteklerinin belirtilmemesi durumunda, anlaşmanın 10 yıl daha uzayacaktır.
 - Varşova Paktı'nın en yüksek siyasal organı Siyasal Danışma Komitesi'dir (CPC).
 - Doğu ile Batı arasında ortak güvenlik sağlayan bir pakt yürürlüğe girince, Varşova Paktı'nın kaldırılması göz önüne alınabilir.
- d) **SSCB'nin Yayılmasına Karşı Tepkiler**
 - **Yugoslavya'nın Kominform'dan Çıkarılması**
 - Yugoslavya'nın Kominform'dan ve Moskova'dan kopmasında: Diğer uydu ülkelerde olduğu gibi, Sovyetler Yugoslavya'yı da tam manasıyla kontrolleri altına almak istemişler, fakat Yugoslav lideri Tito buna müsaade etmemiştir. Çünkü Yugoslavya'nın komünist rejim altına girmesi, Sovyet askerleri veya Sovyet Rusya'nın sayesinde değil, Tito ve "Partizan"larının Almanlara karşı yaptığı silahlı mücadele sonunda olmuştu. Diğer uydu ülkelere göre bu farklılık, Tito'ya, Moskova'ya karşı davranışında büyük bir bağımsızlık sağlamış ve Moskova da bunu hazmedememiştir.
 - Tito Yugoslavya'da kendi komünist rejimini kurduktan sonra Moskova'ya dayanmakla beraber, onun kendisine özgü tasarıları vardı. Tito, kendisini Balkanların bir lideri yapmak istiyordu. Bu amaçla, Bulgaristan, Ro-

SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİ

manya ve Macaristan ile çeşitli işbirliği anlaşmaları ve ittifak antlaşmaları imzalanmıştı. Tito, bu ülkeleri Belgrad etrafında toplamak ve hatta Yunanistan'da Markos galip geldiği takdirde Yunanistan'ı da katarak, bir Balkan Federasyonu kurmak istiyordu. Bu ise Sovyetleri ürküttü.

- Sovyetler, Tito'nun da aynen Sovyet komünizmini ve sistemini tatbik etmesini istemişler, Tito ise buna karşı gelerek, komünizmi Yugoslavya'nın milli şartlarına göre tatbik etme çabasında idi. Tito'nun bu hareketi, milletlerarası komünizm hareketinde ilk "milli komünizm" çabası olarak kabul edilebilir.
- **Çin – SSCB Anlaşmazlığı**
- SSCB'nin 1956 yılında Cominform'un kaldırılması kararını alması komünizmin dünya çapındaki zaferini isteyen komşu komünist devlet Çin Halk Cumhuriyeti ile Sovyetler Birliği'nin arasını daha da açmıştır. Bu Çin-Sovyet görüş ayrılığı 1967'de Muhafızların Pekin'deki Sovyet elçiliğini kuşatmasıyla patlak vermiştir. 1969'da da Çin - Sovyet sınırında anlaşmazlıklar yaşanmıştır.
- **Macaristan'da Tepkiler**
- Macarlar Sovyet Rusya destekli Komünist idareyi kaldırmak üzere 23 Ekim 1956'da başkaldırdılar. Bir öğrenci mitingi şeklinde başlayan olaylar bir anda tüm ülkeye yayıldı. Fakat Rus tankları devreye girerek ihtilali kanlı bir şekilde bastırdı. 10 Kasım'da her şey bitmişti. Ruslar Orta Avrupa'da kontrollerini böylece sağlamışlardı.
- Çatışmaların sonunda 2500 Macar öldürülmüş 13.000'i yaralanmış, 200.000'i de mülteci olarak vatanlarından kaçmak zorunda kalmışlardı. Binlerce Macar Sibiryadaki çalışma kamplarına ölüme gönderilmişlerdi.
- **Çekoslovakya'da Tepkiler**
- 1967 yılında Çekoslovakya Komünist Partisi Genel Sekreterliğine Alexander Dubček'in getirilmesiyle "Prag Baharı" denilen olaylar başlamıştır. Dubček'le başlayan "milli komünizm", "insancıl komünizm" gibi liberal sayılabilecek hareketler Sovyetlerin 1968 Ağustosunda bu ülkeyi askerleriyle işgal etmesiyle sona ermiştir.

B. BATI BLOKU'NUN KURULMASI

a) Truman Doktrini

- 1946 yılında Sovyet Rusya üç ana yönde yayılma çabalarına girişmiştir. İran üzerinden Orta Doğu petrol-leri ve Basra Körfezi'yle Hint Okyanusu, Türkiye üzerinden Boğazlar, Ege Denizi ve Doğu Akdeniz ve Yunanistan üzerinden Doğu Akdeniz.
- Bu üç yönün geleneksel olarak İngiltere'nin hayati ilgi ve çıkar alanları olmasına karşı SSCB'ye durduracak güçten yoksun olması İngiltere'yi ABD'yi dünya siyasetine çekmek için hareketlendirdi.
- İngiltere 1947 Şubatında Amerikan hükümetine, bir Türkiye ve diğeri de Yunanistan hakkında olmak üzere iki memorandum (muhtıra) verdi. Bu memoralarda, Türkiye'nin Batı savunması için önemi belirtilerek Türkiye'ye hem ekonomik ve hem de askeri yardım yapılması gerektiği, İngiltere'nin bu yardımları yapamayacağı ve hatta Yunanistan'daki askerlerini dahi geri çekmek zorunda bulunduğu ve dolayısıyla sorumluluğun Amerika'ya düştüğü belirtildi.
- Bunun üzerine Başkan Truman Amerikan Kongresi'ne 12 Mart 1947 günü gönderdiği mesajında, Türkiye ve Yunanistan'a 400 milyon dolarlık askeri yardım yapılması için kendisine yetki verilmesini istedi. Bu mesajda Türkiye'nin toprak bütünlüğünün korunmasının Orta Doğu düzeninin korunması için bir zaruret olduğu be-

lirtiliyor ve Türkiye ile Yunanistan'ın durumlarının birbirine bağlılığı şöyle anlatılıyordu: "Eğer Yunanistan silahlı bir azınlığın kontrolü altına düşerse, bunun Türkiye için sonuçları çok ciddi olur. Böyle bir durumda karışıklık ve düzensizlik bütün Orta Doğu'ya yayılabilir."

- Truman Doktrini savaş sonrası Amerikan dış politikasında, sonuçları günümüze kadar ulaşan, Amerika'nın Monroe Doktrini'ni terk ederek, SSCB'ye karşı aktif bir dış politika izlemesini sağlamıştır.

b) Marshall Doktrini (Planı)

- İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde, ABD tarafından Avrupa ülkelerine yardımda bulunmak ve bu ülkeleri kısa zamanda geliştirip güçlenmelerini sağlamak amacıyla hazırlanan bir programdır.
- Marshall Programı'nın başlıca iki amacı vardı. Birisi, sağlanacak dış yardımlarla Avrupa ülkelerinin yıkılan ekonomilerinin onarımına ve kalkınmalarının gerçekleştirilmesine katkıda bulunmak, diğeri de Komünizmin Batı Avrupa'daki yayılışına engel olmaktır.
- SSCB'nin II. Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa'ya karşı tehditlerinin artması üzerine ABD Dışişleri Bakanı George C. Marshall, Avrupa'ya programlı yardım yapılması önerisinde bulundu. Bunun üzerine bir Avrupa Onarım Programı (European Recovery Program) hazırlandı.
- Marshall Programı, 1948 yılında Başkan Truman tarafından imzalanan bir kanun ile kabul edildi. Program dört yıllık bir süreyi kapsamaktaydı.
- Avrupa ülkeleri aralarında gerekli işbirliğini gerçekleştirmek ve Marshall yardımlarını dağıtmak üzere Avrupa Ekonomik İşbirliği Örgütü (OEEC)'nü kuruldu.
- 17 Batı Avrupa ülkesinden her biri, 1948-1951 dönemini kapsayan bir plan hazırlayacak, ekonomisini toparlayacak, üretimini artıracak ve dış açığı azaltacak önlemler alacaktı.
- Marshall Planı savaş sonrası dönem dünyada "Soğuk Savaş"ın başlangıç dönemidir. Dolayısıyla ABD, ne pahasına olursa olsun Komünizmin yayılışına set çekmek istiyordu.
- Avrupa Onarım Programı'nın uygulandığı dört yıllık süre içerisinde ABD, Avrupa'ya 11.4 milyar \$ yardım yaptı, bunun %90'i doğrudan hibe şeklinde idi. En fazla yardım alan ülkeler İngiltere (%24), Fransa (%20), Federal Almanya (%11) ve İtalya (%10) idi.

c) Batı Avrupa Birliği

- 1948'de Komünistlerin Çekoslovakya'da iktidarı ele geçirmeleri, SSCB'nin yayılmacı siyasetini ve tehditlerini ortaya koyması bakımından Batılı devletler için bir alarm oldu.
- Bu şartlar içinde, İngiltere ve Fransa ile Belçika, Hollanda ve Lüksemburg arasında, 4 Mart 1948 de Brüksel'de başlayan toplantı, 17 Mart 1948 de Batı Avrupa Birliği'ni kuran bir antlaşmanın imzası ile sona erdi. Bu antlaşmaya göre beş devlet, aralarındaki her türlü işbirliğinden başka, taraflardan biri Avrupa'da bir silahlı saldırıya uğradığı takdirde, diğerleri her türlü vasıtalarla onun yardımına gideceklerdi.
- Batı Avrupa Birliğine başlangıçta, İskandinav Ülkeleri de dahil edilmek istenmişse de, bu ülkeler, Sovyetler Birliği ile komşulukları dolayısıyla, bu devleti kıskırtmak istememişler ve bu ittifaka dahil olmaktan kaçınmışlardı.
- Batı Avrupa Birliği Avrupa'daki Sovyet tehdit ve yayılmasına karşı alınmış ilk askeri tedbir olmuştur. Fakat Amerika'nın bu ittifak içinde olmayışı, Batı Avrupa Birliğini Sovyetler karşısında bir denge unsuru olmaktan yoksun bırakmıştır. Muhtemeldir ki, İskandinav ülkeleri

de bunun için bu ittifaka katılmamışlardı. Lakin 1948 yılının gelişmeleri, Batılıları ve Amerika'ya, daha geniş bir ittifak sistemi kurmaya sevk edecek ve NATO ortaya çıkaracaktır.

d) NATO

- Marshall Planı ve Truman Doktrini, Sovyetlerin Orta Doğu ve Avrupa'da girişmiş oldukları yayılma faaliyetlerine karşı Birleşik Amerika'nın almış olduğu ilk tedbirlerdi. Fakat 1948 Berlin Buhranı'yla Sovyetlerle işbirliği yapma imkânı kalmadığı anlaşıldı. Çünkü şimdi Sovyetler, bir barış düzeninin kurulmasından ziyade, mümkün olduğu kadar geniş alanları komünist kontrol altına sokmanın çabası içindeydi. İşte bu netice, Amerika'ya, Sovyetlere karşı Durdurma (containment) politikası takibine götürmüştür. Yani, Amerika bundan sonra Sovyet yayılmasını durdurmak için gerekli tedbirleri alacaktır ki, bu tedbirlerin en etkili 4 Nisan 1949 da kurulan NATO veya Kuzey Atlantik İttifakı olacaktır.
- SSCB'ye karşı kurulan Batı Avrupa Birliği'nin bu devlete karşı tek başına yeterli olmayacağına görülmesi ABD'yi Monroe Doktrini politikasından döndürdü.
- Senatör Vandenberg Nisan ayında Senatoya sunduğu bir karar tasarısında, Amerika Cumhurbaşkanı, Amerika'nın güvenliğini ilgilendiren ve karşılıklı yardıma dayanan "bölgesel ve diğer ortak anlaşmalara" katılma yetkisinin verilmesini istedi. Vandenberg'in bu teklifi 11 Haziran 1948 de Amerikan Kongresi tarafından kabul edildi ve bu karara bundan böyle **Vandenberg Kararı** denildi. Vandenberg Kararı, Amerika'nın 1823'ten beri tatbik etmekte olduğu Monroe Doktrinini terk ettiğini gösteriyordu.
- Amerika, dış politikasında bu esaslı değişikliği yaptıktan sonra, Batı Avrupa Birliğini daha müessir ve geniş bir ittifak sistemi haline getirmek için Kanada ve Batı Avrupa ülkeleri ile temasa geçti ve bu temaslara ve müzakereler sonunda 4 Nisan 1949 da 12 Batılı ülke arasında, kısa adı ile NATO (North Atlantic Treaty Organization) denen Kuzey Atlantik İttifakı kuruldu. Antlaşmanın başında, bu ülkelerin, milletlerin, demokrasi ilkeleri ile kişi hürriyetleri ve hukuk üstünlüğüne dayanan hürriyetlerini ve ortak savunmaları ile barış ve güvenliklerini korumak için birleşmiş oldukları belirtiliyordu. İçlerinden birine yapılmış bir saldırı hepsine yapılmış sayılacaktır.
- NATO'nun kuruluşu ile Sovyetlerin Avrupa'daki yayılması, o günden bugüne, durdurulmuştur. Lakin 1949'a gelinceye kadar da Avrupa'nın mühim bir kısmını sınırları içine katmışlar veya kontrolleri altına almışlardır. Sovyet Rusya, 1940-1945 yılları arasında Avrupa'da 450.000 Km. toprağı ve 24 milyon kadar nüfusu sınırları içine katmıştır. 1945-1948 yılları arasında ise, 1 milyon Km. toprak ile 92 milyon nüfusu da kontrolleri altına almışlardır.
- Türkiye ve Yunanistan'ın 1952 de, Batı Almanya'nın 1955'de ve İspanya'nın da 1982 yılında NATO'ya katılması ile NATO üyelerinin sayısı 16'ya yükselmiştir. 1997 Madrid Zirvesi ile birlikte de Çek Cumhuriyeti, Macaristan ve Polonya örgüte üye olmuşlar, böylece üye sayısı on dokuza ulaşmıştır.

Not: Günümüzde NATO'nun üye sayısı 26'dır. (Almanya, Amerika Birleşik Devletleri, Belçika, İngiltere, Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Estonya, Fransa, Hollanda, İspanya, İzlanda, İtalya, Kanada, Letonya, Litvanya, Lüksemburg, Macaristan, Norveç, Polonya, Portekiz, Romanya, Slovakya, Slovenya, Türkiye, Yunanistan)

e) Avrupa Konseyi

- 5 Mayıs 1949'da, Avrupalı 10 devletin katılımıyla kurulan birliktir. Bunlar: Belçika, İngiltere, Danimarka, Fransa, Hollanda, İrlanda, İsveç, İtalya, Lüksemburg ve Norveç'tir. Birliğin amacı, üye ülkelerin ortak mallarını ve ilkelerini koruma ve yayma; iktisadi gelişmelerini sağlamak amacıyla, aralarında daha sıkı bir işbirliği oluşturmaktır.
- Konsey, esas olarak, üye ülkelerin hükümet temsilcileriyle, parlamento üyelerinden oluşmuştur. Buna ek olarak, Avrupa İnsan Hakları Komisyonu ile Avrupa İnsan Hakları Divanı da kuruldu. Bu iki komisyon da, Konsey'in merkezi olan Strazburg'ta çalışmaya başlamıştır. Türkiye, Avrupa Konseyi'ne 1949 yılında katıldı. Avrupa Konseyi'nin üye sayısı, kuruluşundan yirmi yıl sonra 18'e yükseldi.
- Konsey'in çalışma alanları insan hakları, medya, hukuki işbirliği, sosyal dayanışma, sağlık, eğitim, kültür, spor, gençlik, yerel demokrasiler, sınır ötesi işbirliği, çevre ve bölgesel planlamadır.

f) Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu

- **Schuman Planı** 9 Mayıs 1950'de Fransa Dışişleri Bakanı Robert Schuman'ın Batı Almanya ve Fransa'da çelik ve kömür üretimini denetleyecek tek bir organ oluşturması ve bu ortaklığın diğer Avrupa ülkelerinin üyeliğine ve Birleşmiş Milletlerin işbirliğine de açık tutulması konusunda önerdiği plandır. Bu plan 18 Nisan 1951'de Batı Almanya, Fransa, Belçika, Hollanda, Lüksemburg ve İtalya Dışişleri Bakanlarının katıldığı Paris konferansında kabul edilmiş ve Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu kurulmuştur.
- Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu 1958 Roma Antlaşmasıyla, "Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu"na (EURATOM) dönüştü.

g) Avrupa Ekonomik Topluluğu

- Avrupa Ekonomik Topluluğu, 25 Mart 1957 tarihinde imzalanan Roma Antlaşması ile kuruldu. Topluluk, Altı kurucu üye arasında, (Belçika, Almanya, Fransa, Hollanda, Lüksemburg ve İtalya) ekonomi politikalarının yaklaştırılmaları yoluyla bir ortak pazarı kurmasını, ekonomik faaliyetlerin uyum içinde gelişmesini, dengeli ve sürekli bir gelişme sağlanmasını, istikrarın artmasını, Topluluk üyesi ülkeler arasındaki ilişkilerin daha sıkılaştırılmasını öngörmekteydi.
- 1 Ocak 1958'de yürürlüğe giren Roma Antlaşması, üye ülkeler arasında önce gümrük birliğini, yani malların gümrük vergisi ödenmeksizin üye ülkeler arasında serbestçe alınıp satılmasını öngörmüştü. Ancak Roma Antlaşması'nda nihai hedefi sadece ekonomik değil ortak tarım, ulaştırma, rekabet gibi diğer birçok alanda ortak politikalar oluşturulması, ekonomik politikaların yakınlaştırılması, ekonomik ve parasal birlik kurulması, ortak bir dış politika ve güvenlik politikası oluşturulmasıdır.
- Bu amaca ulaşmak için AET Antlaşması, yürürlük tarihinden (1 Ocak 1958) itibaren 12 yıllık bir geçiş dönemi içinde malların, kişilerin, hizmetlerin ve sermayenin serbest dolaşımının sağlanmasını ve sosyal Avrupa'nın kurulmasını öngörmüştür. Geçiş döneminde ortak tarım ve ulaştırma politikaları saptanacak, üye devletlerin ekonomi politikaları ve gerekli ulusal mevzuatları yakınlaştırılacak ve rekabetin bozulmasına ilişkin önlemler alınacaktır.

SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİ

C) ORTADOĞU'DAKİ GELİŞMELER

a) Süveyş Krizi

- 23 Temmuz 1952'de Hür Subaylar Komitesi'nin yaptığı askeri darbeyle yarbay Cemal Abdünnasır Mısır'ın yönetimini ele geçirmiştir.
- Abdünnasır iktidara geldikten sonra Arap ülkeleri arasında bir kolektif güvenlik paktının, yani bir askeri ittifakın kurulması bir yandan da "İslam Kongresi" adı altında bir birlik kurulması için çalışmaktaydı. Bu gelişmelerle Nasır'ın gerçekleştirmek istediği şey, Doğu ve Batı blokları arasında bir "Üçüncü Blok" idi. Şüphesiz bu Blok'un başında Mısır ve Nasır bulunacaktı. Ancak Bağdat Paktı'nın kurulması Nasır'ın planlarını bozmuştu.
- İsrail'le Gazze'de başlayan çatışmaları üzerine Mısır ABD ve İngiltere'den silah satın almak istemiş ancak bu reddedilince Çekoslovakya üzerinden SSCB'den silah satın alma yoluna gitmişti.
- Bu durum Amerika, İngiltere ve Fransa tarafından tepkiyle karşılandı. Bu arada Mısır için çok önemli bir proje olan Asvan Barajı için ABD ve Dünya Bankasından istenen kredi teklifinin Amerikan Senatosu tarafından engellenmesi Süveyş Buhranı'nı başlattı.
- 1956 yılında Nasır, yıllık 100 milyon dolar geliri olan İngiliz - Fransız ortaklığındaki Süveyş Kanalı'nı millileştirdiğini ilan etti.
- Bunun üzerine olaya Macaristan İhtilalleri'nden yüzünden SSCB'nin çok fazla müdahil olmadığını gören ABD, İngiltere ve Fransa, Süveyş'in Mısır'ın kontrolünden çıkarılması için birçok girişimde bulundu ancak başarılı olamadı.
- Nasır'ın Süveyş'in milletlerarası kontrole bırakılması teklifini reddetmesi üzerine İngiltere, Fransa ve İsrail bir araya gelerek Süveyş'i ele geçirmek için bir plan hazırladı. Bu plana göre İsrail Mısır'a savaş açacak, İngiltere ve Fransa ise taraflar arasındaki savaşa son vermek için bölgeye asker çıkaracak ve kanalı ele geçireceklerdi.
- Bu plan gereğince İsrail, 29 Ekim 1956 günü birdenbire Mısır'a karşı saldırıya geçti. İngiltere ve Fransa taraflara verdikleri çatışmanın sona erdirilmesi ültimatının ardından Akdeniz üzerinden bölgeye asker çıkarmaya başladı.
- İngiltere ve Fransa'nın amacı kanalı ele geçirmek ve Nasır'ı iktidardan indirmektir. Bu arada Polonya ve Macaristan Ayaklanmalarını bastırmaya başlayan SSCB İngiltere, Fransa ve İsrail'e savaşın hemen durdurulmasını isteyen mesajlar gönderdi.
- SSCB Başbakanı Bulganin aynı gün Amerika Cumhurbaşkanı Eisenhower'a da bir mesaj göndererek, Amerika ve Sovyet Rusya'nın Mısır'a ortak bir kuvvet göndererek savaşı durdurmalarını istiyor ve bu savaş durdurulmadığı takdirde bunun Üçüncü Dünya Savaşına gidebileceğini söylüyordu. Amerika ortak kuvvet teklifine şiddetle karşı geldi ve Sovyetler Mısır'a asker gönderdiği takdirde Amerika'nın gereken tedbirleri alacağını bildirdi.
- Amerikan hükümeti ve kamuoyu İngiltere ve Fransa'nın giriştiği bu saldırıyı tasvip etmemişti. Zaten bu devletler saldırı planlarını hazırlarken, Amerikaya bir şey hissettirmemeye bilhassa dikkat etmişlerdi. Bu sebepten Amerika'nın tepkisi sert oldu. Fransa ve İsrail'e sert bir ihtarda bulunarak Mısır topraklarından çekilmelerini istedi. İki taraftan gelen bu ağır baskılar karşısında bu devletler daha ileriye gidemediler ve Mısır'dan çekilmek zorunda kaldılar. Süveyş Kanalı da temizlenerek 1957 Martında dünya deniz trafiğine yeniden açıldı.

- 1956 Süveyş buhranının en mühim neticesi, şüphesiz, Sovyet Rusya'nın Orta Doğudaki prestijini ve tesirini yok edilmek istenirken daha da artmış olmasıydı.

b) 1957 Suriye Bunalımı

- II. Dünya Savaşı öncesinde Fransa'dan bağımsızlığını kazanan Suriye'de 1950'li yıllarda art arda hükümet darbeleri yaşanmıştır. Ancak 1955'ten sonra iktidara gelen Mısır lideri Cemal Abdün Nasır'la beraber SSCB'yle yakınlaşması komşularını rahatsız etmiştir.
- Suriye'nin 1956 yılında SSCB ile yardım antlaşması imzalaması üzerine Türkiye, Irak, Ürdün, İsrail ve Lübnan tarafından tepkiyle karşılanmıştır.
- Bu ülkelerin inancı Sovyetlerin şimdi Suriye'de bir "köprübaşı" kurdukları ve Suriye'nin bir "Moskova yudusu" haline geldiğiydi.
- Bunun üzerine Amerikan Başbakanı Eisenhower ise, Başbakan Menderes'e gönderdiği mesajda, Suriye'nin bir saldırısı karşısında Türkiye Irak ve Ürdün'ün bu ülkeye karşı askeri bir harekâta girişmek zorunda kalması halinde, Amerika'nın kendilerine derhal silah yardımı yapacağını bildirdi.
- Bu gelişmeler üzerine Türkiye'nin Suriye sınırına yığınak yaparak askeri tatbikatlar yapması Türkiye - Suriye ilişkilerini daha da gerginleştirdi.
- SSCB'nin karşı baskılarını artırdığı dönemde ABD'nin Türkiye'ye büyük bir destek vermesi, Suudi Arabistan'ın Türkiye ile Suriye arasında arabuluculuk yapması, Ürdün kralı Hüseyin'in Suriye'ye karşı tavrını yumuşatması üzerine kriz çözüme kavuşmuştur.

Not: Buhranın sona ermesinde rol oynayan bir başka sebep de, 14 Eylül 1957 de Suriye ile Mısır'ın imza ettikleri bir anlaşma ile 1 Şubat 1958'den itibaren Birleşik Arap Cumhuriyeti adı ile bir birlik kurmaya karar vermeleriydi. Ancak iki devlet arasındaki bu birliktelik: Mısır'ın Suriye'yi kendine bağlı bir eyalet gibi görmesi, iki devletin sosyalizm anlayışının farklı olması üzerine zayıflamış, 1961 yılında muhafazakâr askerlerin Suriye'de yaptığı bir hükümet darbesiyle sonlanmıştır.

c) Lübnan Bunalımı (1958)

- 1957 Haziranında Lübnan'da yapılan genel seçimlere Cumhurbaşkanı Camille Chamoun'un hile karıştırarak kendisinin görev süresini 4 yıl daha uzatacak bir parlamento seçtirilmesi ve Amerika'nın yayınladığı Eisenhower Doktrini'ni desteklemesi siyasal bir krize sebep olmuştur.
- Halbuki, yarısı Hıristiyan, yarısı Müslüman olan Lübnan halkının Müslüman-Arap kesimi esas itibarıyla Nasır taraftarı idi ve Eisenhower Doktrinine aleyhtardı.
- Lübnan halkının ikiye bölünmesinden sonra muhalif bir gazetecinin öldürülmesiyle olaylar Beyrut ve Trablus'da (Tripoli) grevlere dönüştü.
- Cumhurbaşkanı Chamoun, 13 Mayıs'ta Amerika, İngiltere ve Fransaya başvurarak, bütün bu yapıların bir yabancı (bilhassa Suriye'nin) müdahalesinin eseri olduğunu bildirdi ve bu sebeple Lübnan'a yardım yapılmasını istedi.
- Bu arada Irak'ta monarşinin yıkılması ve Bağdat Paktı'nın zarar görmesi müdahale yanlısı olmayan ABD'nin fikrini değiştirdi. ABD yaklaşık 15.000 askeri Lübnan'a çıkardı.
- ABD'nin baskıları üzerine Chamoun cumhurbaşkanlığının süresini uzatmamayı kabul etti. Genel Kurmay Başkanı Şahab'ın Lübnan parlamentosu tarafından cumhurbaşkanı seçilmesiyle buhran yatışmıştır.

d) Bağdat Pakti

- Fransa ve İngiltere'nin Ortadoğu'daki etkinliğini azaltma ve Sovyet Rusya'nın Orta Doğu'ya sızmasını önlemek amacıyla Orta Doğu ülkeleri arasında bir ittifak kurma fikri, esasında Amerika'dan gelmiş, fakat fikir Türkiye tarafından gerçekleştirilerek, 1955 Şubatında Türkiye ile Irak arasında Bağdat'ta bir ittifak antlaşması imzalanmıştır. Nisan 1955'te İngiltere, Eylül 1955'te Pakistan ve Kasım 1955'te İran Bağdat Pakti'ne katılarak, ittifak genişletilmiştir.
- Ancak Irak dışındaki Arap ülkelerinin pakta katılması ve buna karşı **Ortadoğu'nun**; pakta katılanlar (Irak, İran ve Pakistan), karşı çıkanlar (Mısır, Suriye, Suudi Arabistan ve Yemen) ve tarafsız kalan (Ürdün ve Lübnan) ülkeler olmak üzere gruplaşması SSCB'nin işini kolaylaştırmış, paktın amacına ulaşmasını engellemiştir.
- Amerika, Arap devletlerinin tepkisini fazla çekmemek için pakta resmen üye olmadı, ama üye devletlere askeri teknik ve ekonomik yardımda bulunacağını belirterek paktın güçlenmesine çalıştı. Sovyetler Birliği'nin tehdidine ve yayılmasına karşı, NATO ile SEATO'yu birleştiren Bağdat Pakti'nin kurulması Türk-Sovyet ilişkilerini daha da gerginleştirdi. Ayrıca, Irak hariç Arap devletleri ile Türkiye arasındaki münasebetler olumsuz bir seyir takip etmeye başladı.

Not: Bu paktın kurulması Ortadoğu'nun liderliğinin Türkiye'ye geçmesi Arap dünyasını kendi çatısı altında toplamak isteyen Mısır lideri Nasır'ı endişelendirmiştir. Nasır, paktın kurulmasından sonra batı aleyhtarlığını artırmış, SSCB ile ilişkilerini sıkılaştırmıştır. Buda Süveyş Krizine ortam hazırlamıştır.

e) CENTO

- Irak'ta yapılan askeri darbenin ardından monarşinin yıkılması üzerine 24 Mart 1959'da da Irak, Bağdat Pakti'nden çekildiğini resmen açıkladı. Irak'ın ayrılmasından sonra Pakt'in merkezi Ankara oldu. 18 Ağustos 1959'da da Bağdat Pakti'nin adı "Merkezi Antlaşma Örgütü" yani "CENTO" olarak değiştirildi.
- CENTO'nun ilk toplantısı, 7-9 Ekim 1959'da Washington'da yapıldı. Örgüt, aslında savunma amacıyla kurulmuş olmasına rağmen; faaliyetlerini, üyeler arasında ekonomik, kültürel ve teknik işbirliği konularına yöneltti. ABD, örgüte daha fazla destek vermeye başladı. Bu şekliyle 20 yıl devam eden örgüt, 12 Mart 1979'da Pakistan'ın ve İran'ın ayrılması ile dağılma noktasına geldi. Türkiye, 13 Mart 1979'da, bu devletlerin CENTO'dan ayrılması kararlarını saygıyla karşıladığını ve bu durumda CENTO'nun bölgedeki işlevini fiilen kaybettiğini, örgütün ilgili anlaşma hükümleri gereğince sona erdirilmesi için gerekli işlemlerin yapılacağını açıkladı. Böylece, Bağdat Pakti'nin bir devamı şeklinde olan CENTO, hukuken olmasa bile fiilen sona ermiş oldu.

f) Eisenhower Doktrini

- ABD özellikle 1956 yılında ortaya çıkan Süveyş krizinden sonra Arap Dünyasında Batılı devletlerin imajının zedelendiğini bunun yerine SSCB'nin prestijinin arttığını anlamıştır.
- Bu durumu düzeltmek için Başkan Eisenhower 5 Ocak 1957 de Amerikan Kongresine gönderdiği mesajda Süveyş Krizinden sonra SSCB'NİN Süveyş Kanalına ve Batı'nın Orta Doğu'daki petrol kaynaklarına hakim olarak, bölgeyi siyasi kontrolleri altına almaya ve Batı Bloğuna bu sayede büyük bir darbe vurmaya yakın olduğunu belirtmiştir.
- Bu şartlarda yapılacak iki şey vardı: Biri, bölge ülkelerinin ekonomik sıkıntılarının giderilmesine yardımcı olmak; diğeri de, ister ikili, ister toplu münasebetler yo-

luyla, bu ülkelere, komünizm hegemonyasının neler getirebileceğini anlatmak ve bunların komünizme karşı koymalarına yardım etmekti

- Bu gerekçelerle başkan Eisenhower 5 Ocak 1957 de Kongreye gönderdiği ve Eisenhower Doktrini adını alan mesajda bütün bu hususları açıkladıktan sonra, Kongre'den kendisine aşağıdaki yetkilerin verilmesini istiyordu:
 - 1) Bağımsızlığını korumak için ekonomik kalkınma çabası içine giren Orta Doğu ülkelerine ekonomik yardım yapmak.
 - 2) Bunlardan isteyen ülkelere askeri yardım yapmak.
 - 3) Bu ülkelerin istemeleri şartıyla, "milletlerarası komünizmin kontrolü altında bulunan bir ülkeden gelecek açık silahlı saldırılar karşısında, Amerikan silahlı kuvvetlerinin kullanılması
- Eisenhower Doktrini iki bakımdan Amerikan dış politikası için mühim bir gelişmeyi ifade etmekteydi. Birincisi, Amerika'nın Orta Doğu ile bağlantı alanını bir hayli genişletmesidir. Her ne kadar Amerika Orta Doğu ile ilgisini ilk defa Truman Doktrini ile göstermiş ise de, Truman Doktrini sadece Türkiye ve Yunanistan'a ve yine sadece askeri yardım yapılmasını öngörmekteydi. Hâlbuki Eisenhower Doktrini, bütün bir Orta Doğu bölgesini içine alıyor ve Amerikan askerinin kullanılması suretiyle, bölgedeki ülkelerin komünizme karşı savunulmasını da üzerine alıyordu.

g) Ürdün Buhanı

- Ürdün Kralı Hüseyin, Mısır ve Suriye ile birlikte Eisenhower Doktrinine ilk karşı çıkanlar arasında yer almakla beraber, bu doktrinden ilk faydalanmak isteyen kişi kendisi oldu.
- 1948-1949 Arap-İsrail savaşı sırasında Filistin'den kaçan bir milyona yakın Filistinli Arap'tan yarım milyon kadarı Ürdün'e sığınmıştı ve bunların büyük çoğunluğu hararetli Nasır taraftarı idi. Nasır'ın Filistin'i tekrar kendilerine kazandıracağına inanıyorlardı.
- Durum bu şekilde iken Ürdün'de 1956 Ekiminde yapılan seçimleri Nasırcılar kazandı ve Başbakanlığa Nabulsi geldi. Kral Hüseyin ile Başbakan Nabulsi arasında ilk günden başlayan sürtüşme, 1957 Nisanında tam bir çatışma içine girdi. Nabulsi, sol eğilimli Genelkurmay Başkanı Ali Abu Nuvar'la işbirliği yaparak Amman üzerine tank birlikleri sevk etmeye hazırlanırken, Kral tarafından Başbakanlıktan düşürüldü. Kral Hüseyin Nabulsi'yi bertaraf ederken, Amerika'nın ve Suudi Arabistan'ın da desteğini sağlamıştı.
- 13 Nisan'da krala bağlı kuvvetlerle sosyalist subaylar arasında çatışmalar başladı. Olaya Mısır ve Suriye'nin de dahil olması Başbakan ve Genel Kurmay Başkanı'nın Suriye'ye kaçması üzerine halk sokaklara döktü ve grevler başladı.
- Gelişmeleri endişe ile takip eden Amerika bütün ağırlığını Ürdün'ün yanına koydu. Amerika, bir yandan "Ürdün'ün bağımsızlık ve toprak bütünlüğünün hayati ehemmiyette telakki ettiğini" bildirirken, öte yandan da Akdeniz'deki Amerikan VI. Filosu 25 Nisanda Beyrut açıklarında demir atıyordu. İsrail'e de fırsattan yararlanmaması hususunda uyarıda bulunulmuştu.
- Irak ve Suudi Arabistan da Ürdün'ün yanında yer aldılar. Hatta Irak hükümeti yayınladığı bir bildiriye, Ürdün'de krallık rejiminin yıkılması halinde, Irak'ın Ürdün'e asker sokacağını açıkladı. Arap dünyasının üç monarşisi sıkı bir dayanışma içine girmiş bulunuyordu. Bu dayanışma Amerika'nın desteği ile birleşince, Kral Hüseyin karışıkları ve ülkesine yönelen tehlikeyi bertaraf etmeye muvaffak oldu ve iç kriz de böylece kapandı. Böylece Ürdün Eisenhower Doktrini'nden yaralanan ilk ülke oldu.

SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİ

h) İsrail'in Kurulması (1948)

- İsrail Devleti'nin kurulmasında **Balfour Deklarasyonu** oldukça önemli bir paya sahiptir. Lord Arthur Balfour, 2 Kasım 1917 tarihinde uluslararası Siyonist hareketin liderlerinden olan Lord Rothschild'e bir mektup göndererek, Filistin topraklarında bir Musevi devleti kurulması konusunda İngiliz hükümetinin destek vereceğini bildirmiştir.
- İngiltere, Filistin'deki durumun daha kötüye gitmesini önlemek için 1939 yılında, Filistin'e yapılacak Yahudi göçlerini çok sınırladı. Fakat bu sefer Avrupa'nın çeşitli yerlerinden Yahudiler Filistin'e kaçak olarak girmeye başladılar. Bu kaçak göçleri Haganah adlı gizli bir teşkilat organize ediyordu. Filistin'deki İngiliz kuvvetleri bu kaçak göçleri önlemeye çalışınca İngiliz askerleri ile Yahudiler arasında silahlı çatışmalar çıktı. Bu çatışmalarda Irgun adlı Yahudi terhis teşkilatı aktif bir rol oynamakta idi.
- II. Dünya savaşı biter bitmez ABD başkanı Truman, İngiliz hükümetine başvurarak 100.000 Musevi'nin derhal Filistin topraklarına gönderilmesini talep etti.
- İngiltere bir süre uğraştıktan sonra, Filistin'den yakasını kurtarmaya karar verdi ve 2 Nisan 1947 de meseleyi Birleşmiş Milletlere götürdü. Meseleyi ele alan Genel Kurul, iki haftalık müzakerelerden sonra, Filistin meselesine bir çözüm bulması için bir özel komisyon kurdu. Bu komisyona büyük devletler sokulmamıştı.
- B.M. Filistin Komisyonu, 16 Haziran-24 Temmuz tarihleri arasında bizatihi Filistin'de yaptığı incelemelerden sonra, Ağustos ayında raporunu yayınladı. Bu raporda Komisyon, oybirliği ile, Filistin'in bağımsızlığını teklif ediyordu. Lakin bu bağımsızlık nasıl olacaktı? Bu noktada Komisyon ikiye ayrıldı. Kanada, Çekoslovakya, Guatemala, Hollanda, Peru, İsveç ve Uruguay'ın desteklediği çoğunluk teklifine göre, Filistin Araplarla Yahudiler arasında taksim edilmeli ve iki ayrı bağımsız devlet kurulmalıydı. Kudüs şehri ise milletlerarası statüye sahip olmalıydı. Hindistan, Yugoslavya ve İran tarafından desteklenen azınlık teklifine göre de, Filistin, Yahudi ve Arap devletlerinden meydana gelen "federal" bir devlet olmalıydı. Yahudiler çoğunluk planını, Araplar ise azınlık planını tuttular. Çünkü Araplara göre, azınlık planı veya teklifi, Filistin'in toprak bütünlüğünü korumaktaydı.
- **Birleşmiş Milletler Genel Kurulu**, 27 Kasım 1947'de, Filistin Komisyonunun çoğunluk teklifini benimsedi ve 13 aleyhe ve 10 çekimsere karşı, 33 oyla Filistin'in Araplarla Yahudiler arasında taksimine karar verildi. Fakat karara göre, Filistin'de kurulacak Yahudi ve Arap devletleri arasında bir ekonomik birlik kurulacak ve Kutsal Kudüs şehri de milletlerarası statüye sahip olacaktı.
- Genel Kurulunun taksim kararı bütün Arap dünyasında tepki ile karşılandı. Arap ülkeleri 17 Aralık 1947 de Kahire'de yaptıkları toplantıda, Filistin'in taksimi kararını önlemek için savaşa gitme kararı aldılar.
- B.M. kararı üzerine İngiltere yaptığı bir açıklamada, 15 Mayıs 1948'den itibaren Filistin'deki bütün kuvvetlerini çekeceğini ilan etti ve Nisan 1948'den itibaren kuvvetlerini çekmeye başladı. Bu çekme işinin tamamlanmasından bir gün önce de, David Ben Gurion başkanlığında 14 Mayıs 1948 günü Tel-Aviv'de toplanan Yahudi Milli Konseyi, İsrail Devleti'nin kuruluşunu ilan etti.
- İsrail Devleti kurulmaz, Mısır, Ürdün, Suriye, Lübnan ve Irak orduları 15 Mayıstan itibaren İsrailin üzerine yürümeye başladılar. Birinci Arap-İsrail savaşı başlamıştı. İşin ilginç tarafı, Amerika yeni İsrail devletini 14 Mayıs günü tanıdığı halde, Sovyet Rusya Arap-

İsrail savaşının çıkmasından iki gün sonra tanıdı. Yani Sovyetler açıkça Araplara karşı cephe almıştı.

- **1948-49 Arap-İsrail Savaşı** bir yıl kadar sürdü. İsrail'in ancak 75.000 kişilik muntazam bir ordusu olmasına ve beş Arap devletinin saldırısına uğramasına rağmen, Araplar her yerde ağır yenilgiye uğradılar. İçlerinde en iyi savaşanı Ürdün ordusu oldu.
- Savaş çıktığı andan itibaren Birleşmiş Milletler de bir ateşkes sağlamak için taraflar arasında aracılık çabalarına girişti. Bu çabalara, Arapların beceriksizliği ve yenilgileri de eklenince Arap ülkeleri için İsrail ile ateşkes imzalamaktan başka çare kalmadı. İsrail-Mısır ateşkes anlaşması 24 Şubat 1949 da Rodos'ta, İsrail-Lübnan ateşkes anlaşması 23 Mart 1949 da Ras-en Nakura'da, İsrail-Ürdün ateşkesi 3 Nisan 1949 da Rodos'ta ve İsrail-Suriye ateşkesi de 20 Temmuz 1949 da Manahayim'de imzalandı. Irak'ın İsrail ile sınırı olmadığı için herhangi bir ateşkes anlaşması imzalaması da söz konuşulmadı.
- İsrail Araplarla yaptığı muharebelerde çok başarılı olduğu için, ateşkes anlaşmalarının çizdiği fiili sınırlar içindeki İsrail toprakları, Birleşmiş Milletlerin taksim kararında kendisine verilenden çok genişti. İsrail Filistin topraklarının hemen hemen dörtte üçünü ele geçirdi. Keza, taksim kararına göre, Kudüs şehri milletlerarası statüye sahip olacağı halde, savaşın sonunda yarısı İsrailin eline geçti, yarısı da Ürdün'de kaldı. 1967 savaşında İsrail Kudüs'ün diğer yarısını da ele geçirecektir.
- 1948-1949 Arap-İsrail Savaşı'nın Sonuçları:
- Savaş Filistin'de yaşayan bir milyon kadar arabı yerinden yurdundan etmiş ve bir **Mülteciler Meselesi** ortaya çıkmıştır.
- Arap ülkeleri içinde en kuvvetli orduya sahip olduğu sanılan Mısırın, savaşta en ağır yenilgiye uğrayanlardan olması, Mısır'da monarşinin, yani Kral Faruk rejiminin devrilmesine ortam hazırlamıştır.
- Küçük bir İsrail ordusu karşısında beş Arap devletinin askeri gücünün yenik duruma düşmesi, Arap dünyasında "milliyetçilik" duygusunu güçlendirmiş ve bir Arap Milliyetçiliği hareketi ivme kazanmıştır.

Not: Mısır'da Arap İsrail Savaşları'ndan sonra krallık rejiminin zayıflaması Kral Faruk rejiminin devrilmesine ve yerine Cemal Abdün Nasır'ın iktidara gelmesine yol açmıştır. Nasır iktidara geldikten sonra Arap Milliyetçiliğinin liderliğini üstlenmeye çalışmıştır.

- Savaşın sonunda barış antlaşması yapılmaması ilerde Arap - İsrail Savaşlarının tekrar çıkmasına ortam hazırlamıştır.

Not: Amerika, İngiltere ve Fransa, 25 Mayıs 1950 de bir Deklarasyon yayınlarak, Arap ülkelerine ve İsrail'e, ancak bunların iç güvenliklerinin gerektireceği kadar silah satacaklarını ve bunu da, bu silahların başka bir devlete karşı kullanılmaması şartı ile yapacaklarını bildirdiler. Kısacası, Batılılar Orta Doğuya bir silah ambargosu tatbik etmişlerdir.

D) UZAKDOĞUDAKİ GELİŞMELER

- Avrupa'da NATO'nun ve dolayısıyla Doğu ve Batı blokları arasında dengenin kurulması üzerine, bu iki blok arasındaki çatışmalar ve soğuk savaş gelişmeleri, Avrupa'dan Uzak Doğuya kaymıştır.
- Bu bölgede oldukça etkin konumda olan SSCB ve Çin'i rahatsız eden iki konu vardı. Bunlardan biri, Amerika'nın güney Kore'de bulunması diğeri de Fransa'nın da hala güney-doğu Asya'da, yani Hindçin'inde bulunması ve Amerika'nın da Fransa'yı desteklemesiydi. Bunun içindir ki, 1950-54 arasında Uzak Doğu çatış-

malarının iki temel gelişmesi Kore Savaşı ile Hindîçini Savaşı olmuştur.

a) **Kore Savaşı**

- 1945 Mayısında Amerika ile Sovyet Rusya arasında yapılan bir anlaşmaya göre, savaş bittikten sonra Kore, Birleşik Amerika, Sovyet Rusya, İngiltere ve Çin'in ortak vesayeti altına konacaktı.
- 1945 Temmuzundaki Potsdam Konferansında da Sovyet Rusya Uzak Doğu savaşına katılmaya karar verince, askeri harekât bakımından Kore toprakları 38'inci enlem çizgisi ile ikiye ayrıldı ve bu çizginin kuzeyi Sovyet, güneyi de Amerikan askeri harekât sahası olarak kabul edildi.
- Fakat Sovyetler hemen Japonya'ya savaş ilan edip Uzak Doğu savaşına girmediler. Lakin ne zaman Amerika Hiroşima ve Nagasaki'ye atom bombalarını attı, o zaman Sovyetler hemen Japonya'ya savaş ilan edip, askerlerini Kuzey Kore'ye soktular ve 38'inci enlem çizgisine kadar ilerlediler. Böylece Kore, savaşın sonunda, kuzeyi Sovyet, güneyi Amerikan işgali altında olmak üzere ikiye bölünmüş oluyordu.
- Amerikan-Sovyet müzakereleri, öte yandan Birleşmiş Milletlerin çabaları, iki Kore'nin birleşmesini sağlayamadı.
- Bunun üzerine Amerika, 10 Mayıs 1948 de güney Kore'de seçimler düzenledi ve bunun neticesinde de Syngman Rhee'nin başkanlığında Güney Kore Cumhuriyeti kuruldu.
- Sovyetler de Kuzey Kore'de 1948 Ağustosunda kendilerine göre bir seçim düzenlediler ve onlar da kuzeyde, 9 Eylül 1948 de Kore Halk Cumhuriyeti'ni kurdular.
- Kore Asya'nın stratejik bir bölgesiydi. Asya'ya ayak basmak için gayet avantajlı bir trampen durumundaydı. Güney Kore'de ve Japonya'da Amerikan Kuvvetlerinin bulunduğu göz önüne alınınca, Amerika'nın stratejik bakımdan kuvvetli bir durumda olduğu açıktı. Sovyetler, komünistler Çin'de duruma hâkim oluncaya kadar bu duruma tahammül gösterdiler. Fakat Çin 1949 sonunda komünist rejimin idaresi altına girince, Sovyetlerin Asya'daki kuvvet pozisyonları iyice güçlenmiş oluyordu.
- **Bunun üzerine SSCB Amerika'yı Asya kıtasından atmak için** Moskova'nın talimatı ile Kuzey Kore kuvvetleri 25 Haziran 1950 sabahından itibaren Güney Kore'ye karşı saldırıya geçti. Saldırının bütün sınır boyunca yapılması her şeyin önceden planlandığını gösteriyordu.
- Amerika Birleşmiş Milletleri derhal harekete geçti. Güvenlik Konseyi, Birleşmiş Milletler Antlaşması hükümleri gereğince, Güney Kore'nin yardımına gönderilmek üzere, çeşitli milletlerin askerlerinden meydana gelen, fakat esas yükü Amerika'nın sırtlandığı bir Birleşmiş Milletler Kuvveti teşkil etti. Bu kuvvetin komutanlığına Amerikalı General McArthur getirildi.
- 1950 Haziranında başlayan Kore savaşı, 1953 Temmuzunda **Panmunjom** Mütarekesinin imzası ile neticelenmiştir. Bu mütarekeyle Kuzey ve Güney Kore arasındaki sınır yine 38'inci enlemde.
- Bu üç yıllık süre içinde taraflardan hiç biri kesin bir üstünlük gösterip zafere gidememiştir. Çünkü, 1950 Ekiminden itibaren Komünist Çin, gönüllü adı altında gönderdiği silahlı kuvvetleri ile Kore Savaşına dahil olmuştur. Bununla beraber, ne Sovyet Rusya ne Çin ne de Amerika, bu savaşı Kore'nin sınırlarının dışına taşırmamaya dikkat etmişlerdir. Zira yanlış bir hareket dünya savaşına yol açabilirdi.

Not: Türkiye Birleşmiş Milletler Kuvveti'ne bir tuğaylık bir kuvvetle katıldı. Böylece Türkiye NATO'ya katılma yolunda önemli bir adım atmıştır.

b) **SEATO**

- Vietnam Savaşı Amerika'yı, Kore Savaşından sonra almaya başladığı savunma tedbirlerini daha da kuvvetlendirmeye sevk etti. Bu savaş, güneydoğu Asya'nın karşı karşıya bulunduğu tehlikeyi açıkça gösterdiği gibi, bölgenin stratejik önemini de arttırmıştı. Bu bölge komünizmin kontrolü altına düştüğü takdirde, Sovyet Rusya ve Çin Singapur ve Malacca Boğazına da hâkim duruma geçerdiler ki, bu da Pasifik Okyanusu'nun savunması açısından büyük mahzurlar ortaya çıkarırdı.
- Amerika'nın bu bölgeyi korumak istikametinde attığı ilk adım, şimdi tam bağımsızlıklarını kazanmış bulunan Tayland, Laos, Kamboçya ve Güney Vietnam'a askeri ve ekonomik yardımlarını arttırmak oldu.
- İkinci adım, SEATO veya Manilla Paktı denen Güneydoğu Asya Antlaşma Teşkilatı (South East Asia Treaty Organization)nin kurulmasıdır.
- Bu kolektif savunma sistemi, Eylül 1954 de, Amerika İngiltere ve Fransa ile Uzak Doğu ülkelerinden Yeni Zelanda, Avustralya, Filipinler, Tayland ile Pakistan'ın katılması ile kurulmuştur.
- SEATO'nun imzası ile Amerika Sovyet Rusya ve müttefiki Çin etrafında, Avrupa'nın Atlantik kıyılarından Pasifiğe kadar uzanan bir ittifaklar çemberi meydana getirmiş oluyordu.
- Bu arada Amerika Komünizm'i benimseyen Çin'e karşı 2 Aralık 1955 de Milliyetçi Çin (Formosa) hükümeti ile de bir ittifak imzaladı. SEATO antlaşması gibi, bu ittifakin de süresi yoktu.

E) **SÖMÜRGEÇİLİĞİN SONA ERMESİ**

a) **ASYA**

I. **Hindistan**

- Hindistan Bağımsızlık Hareketi'nin lideri olan Gandhi ilk olarak Güney Afrika'da Hint topluluğunun vatandaşlık hakları için barışçı başkaldırı uyguladı. Afrika'dan Hindistan'a döndükten sonra yoksul çiftçi ve emekçileri baskıcı vergilendirme politikasına ve yaygın ayrımcılığa karşı protesto etmeleri için örgütledi.
- Hindistan Ulusal Kongresi'nin liderliğini üstlenerek ülke çapında yoksulluğun azaltılması, kadınların serbestisi, farklı din ve etnik gruplar arasında kardeşlik, kast ve dokunulmazlık ayrımcılığına son, ülkenin ekonomik yeterliliğine kavuşması ve en önemlisi olan *Swaraj* yani Hindistan'ın yabancı hâkimiyetinden kurtulması konularında ülke çapında kampanyalar yürüttü.
- Gandhi Hindistan'da alınan Britanya tuz vergisine karşı 1930'da yaptığı 400 kilometrelik Gandhi Tuz Yürüyüşü ile ülkesinin Britanya'ya karşı başkaldırmasına öncülük etti. 1942'de Britanyalılara açık çağrıda bulunarak Hindistan'ı terk etmelerini istedi.
- II. Dünya Savaşı'nın oldukça yıpranmış çıkan İngiltere daha fazla karşı koyamadı ve 14 Ağustos 1947'de Hindistan'ın bağımsızlığını tanımak zorunda kaldı.

II. **Pakistan**

- 15 Ağustos 1947 yılından önceki tarihi Hindistan ile aynıdır. "Pakistan" adı ilk olarak, İngiltere'de öğrenim gören Müslüman öğrenciler tarafından 1940 yılında ortaya kondu.
- Müslüman Ligi'nin Muhammed Ali Cinnah'ın başkanlığındaki 23 Mart 1940 tarihli oturumunda Hindistan'ın Müslümanlar ve Gayrimüslimler arasında bölünmesi kararı alınmıştır.

SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİ

- 14 Ağustos 1947 yılında Muhammed Ali Cinnah, Pakistan Genel Valisi olmuş ve Pakistan bağımsızlığını kazanmıştır.

III. Vietnam

- 19. yüzyılda Çinli Birliği içinde bir Fransız sömürgeci haline gelen Vietnam'da Fransa'nın ülkeyi ekonomik yönden sömürmesi ve siyasi baskısı, Fransız yönetimine karşı kuvvetli bir milli direniş hareketine sebep oldu. 1930 ve 1945 yılları arasında Fransa'ya karşı hareketlerde komünistler 1941'de Vietnam Bağımsızlık Cemiyetini (Vietminh) kurdular.
- İkinci Dünya Savaşında Vietnam'ı işgal eden Japonya 1945'te teslim olunca, Vietminh birlikleri Hanoi'de iktidarı ele geçirdiler. Liderleri Ho Chi Minh Vietnam'ın bağımsızlığını ilan etti. Fransa güneyde milli ihtilali bastırmayı başardı. Fakat kuzeyde sömürge rejimini yeniden kurmak istemesi, Çinli Savaşlarının patlak vermesine sebep oldu. 1946'dan 1954'e kadar devam eden savaş, Fransa Dienbienphu Muharebesinde bozguna uğrayınca son buldu.
- 21 Temmuz 1954'te Cenevre Antlaşması imzalandı. Bu antlaşma kararlarına göre geçici olarak ülke, kuzeyde komünist kontrolündeki Demokratik Vietnam Cumhuriyeti, güneyde Vietnam Cumhuriyeti olmak üzere iki ayrı devlete bölündü. Bölünme hattı 17. paraleldi.

IV. Diğer Ülkeler

- **Malezya** İngiliz hâkimiyetindeki sömürge devleti durumuna İngiltere, Japonya, Avustralya, Yeni Zelanda ve Amerika Birleşik Devletleri'nin desteği ile 16 Eylül 1963'te Malezya Federasyonu'nun kurulmasına son verdi. Bu federasyona Malezya, Singapur, Saravak, Sabah ve Brunei Sultanlıkları katılmış, 1965'te Singapur federasyondan ayrılmıştır.
- Uzun yıllar İngiliz sömürgeciliği altında kalan **Seylan** Adası, 1948 yılında İngiliz Milletler Topluluğuna dâhil, bağımsız bir üye devlet olmuştur.
- **Endonezya'da** Ahmed Sukarno 1927'de kurulan Milliyetçi Partinin başkanı olmasıyla beraber Hollanda'ya karşı yapılan bağımsızlık mücadelesi güçlendi. 17 Ağustos 1945'te Japonların teslim olmalarıyla Endonezya'da Ahmed Sukarno başkanlığında bir hükümet kurularak bağımsızlıklarını ilan ettiler. İlk önce bağımsızlığı tanımayan Hollanda, daha sonra Endonezya'nın bağımsızlığını tanımak zorunda kaldı.
- 1882'de İngiliz İstilasına uğrayan **Birmanya** (Myanmar) II. Dünya Savaşı'nın sonunda Japon işgali bitince İngilizlere karşı bir bağımsızlık savaşı başlatarak, 4 Ocak 1948'de bağımsızlığını ilan etti.

b) Afrika

- I. II. Dünya Savaşı'nın sona erdiği 1945'te Afrika'da Fa, Mısır, Liberya ve Britanya Uluslar Topluluğuna bağlı olan Güney Afrika.
- II. Dünya Savaşı'ndan Afrika'da en çok sömürgeye sahip İngiltere ve Fransa'nın oldukça yıpranmış bir şekilde çıkması,
- İngiltere ve Fransa dışında Afrika'da sömürgeleri olan Almanya, Belçika, Portekiz ve Hollanda'nın savaşın yıkıcı etkilerine maruz kalması buna karşı Afrika'da devletlerinin ekonomik yönden güçlenmeye başlamaları ve milliyetçiliğin güçlenmesi kitadaki sömürgeciliğin zayıflamasında etkili olmuştur.
- Bu yönde atılan ilk adım 1957 yılında İngiltere'ye karşı bağımsızlığını kazanan **Gana** olmuştur.
- Gana'nın bağımsızlığını **Nijerya** ve **Sierra Leone** (1960) ve **Gambiya** (1965)'nin bağımsızlıkları izlemiştir.

- **Kenya'da** 1952'de " Mau Mau" gizli örgütünün başlatıldığı İngiltere'ye karşı isyan hareketi 1963'te bağımsızlığın kazanılmasıyla sonuçlanmıştır. **Tanganika** ve **Uganda'da** bu dönemde İngiltere'ye karşı bağımsızlığını kazanmıştır.

- Fransa'ya karşı Afrika'da başlayan en önemli bağımsızlık hareketi **Cezayir'de** olmuştur. İkinci Dünya Savaşında (1942) Cezayir'i mukavemet merkezi olarak kullandı. Savaş bittikten sonra Cezayirli gösterdikleri fedakârlığa karşılık bağımsızlık veya Fransızlarla aynı haklara sahip olmak istediler. Bu istek Fransızlar tarafından büyük bir tepki ile karşılandı ve halk katledilmeye başlandı.

- 1948'de Fransa buranın sömürge değil, Fransa toprakları olduğunu ilan etti. Dış dünyaya karşı yapılan bu ilana rağmen burayı bir sömürge olarak idare etmeye çalışmışlar ve asla Cezayir halkına Fransızlarla eşit haklar tanımamışlardır.

- Milli Kurtuluş Cephesi ve Cezayir Ulusal Hareketi'nin Fransa'ya karşı mücadelede teşkilatlanmaya başlayan halk, muntazam bir ordu kurmayı başardı. 1954 senesinde bilfiil başlayan silahlı mücadele, 1956 senesinde bağımsızlığa kavuşan **Fas ve Tunus'un** da desteğini sağladı. Mücadele 1962'de Evian Antlaşması'nın imzalanması ve Cezayir Demokratik Halk Cumhuriyeti adıyla bağımsızlığın kazanılmasıyla neticelendi.

- Fransa 1956 yılında Cezayir'i elde tutmak istediği için **Fas ve Tunus'un** bağımsızlığını tanımıştır.

- 1911 yılında İtalya'nın hâkimiyetine giren **Libya** (Trablusgarb) müttefik devletlerin yardımı ile 1951 yılında yabancıların idaresi son bularak Libya Krallığı kuruldu. 1953 yılında Arap Birliğine ve 1955 yılında da BM'ye üye oldu.

V. Afrika Birliği Teşkilatı

- 25 Mayıs 1963 tarihinde kuruldu, 9 Temmuz 2002'de dağıldı. Afrika Birliği (AFB) - African Unity - AU, bu kurumun yerini aldı.

- Temel amacı Afrika ülkeleri arasında dayanışma ve işbirliğini artırmaktır. Merkezi Etiyopya'nın Addis Ababa şehri idi. Örgüt Şartı'nı 32 devlet imzalamıştır.

F) SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİNDE TÜRK DİŞ POLİTİKASI

- Türkiye II. Dünya Savaşı'ndan sonra SSCB'nin baskısı üzerine Batı Bloğu'na yakın bir politika izlemeye önem vermiştir. Bu durumun nedenlerine baktığımızda:

- II. Dünya Savaşı sona ermeden 19 Mart 1945'te Moskova Büyükelçisi Selim Sarper'i kabul eden Molotov, Sovyet hükümetinin günün şartlarına ve II. Dünya Savaşı sonunda ortaya çıkan yeni duruma uygun olmadığı için esaslı değişiklikleri geciktirdiğine inandığı 17 Aralık 1925 tarihli Türk-Sovyet Dostluk ve Tarafsızlık Antlaşmasını feshettiğini bildirmiştir.

- Türkiye'nin yeni bir anlaşmanın yapılması önerisine karşı 7 Haziran 1945'te Molotov, Büyükelçi Sarper'e iki ülke arasında yeni bir antlaşma yapılabilmesi için; Boğazların Türkiye ile birlikte savunulması, bunu sağlamak için de Sovyetlere Boğazlarda deniz ve kara üsleri verilmesi, Montreux Sözleşmesinin değiştirilmesi, Kars ve Ardahan'ın Sovyetler Birliği'ne iade edilmesi gerektiğini ileri sürmüştür.

- Bir yıl sonra ise 8 Ağustos 1946'da Boğazlarla ilgili görüşlerini içeren bir notayı Türkiye'ye vermiştir. Bu notada; Sovyetler Birliği, İkinci Dünya Savaşı içinde meydana gelen olayların, Montreux Sözleşmesinin Karadeniz devletlerinin güvenliğini sağlamakta yetersiz kaldığını ileri sürerek, Boğazlardan geçiş rejimini düzenleme yetkisinin Türkiye ile Karadeniz devletlerine ait olmasını ve boğazların Türkiye ile Sovyetler Birliği tarafından ortaklaşa savunulmasını istemiştir. Sov-

yet notası üzerine ABD ve İngiltere ile durumu görüşen Türkiye, bu istekleri reddetmiştir.

- Sovyetler Birliği 24 Eylül'de ikinci bir nota vererek aynı istekleri tekrarlamıştır. Bu ortamda Türkiye, Sovyet tehlikesine karşı bağımsızlığını ve toprak bütünlüğünü koruyabilmek amacıyla, 1939 yılından itibaren ittifak içinde bulunduğu İngiltere'nin ve savaş sonunda dünyanın en güçlü devleti olarak ortaya çıkan ABD'nin desteğini aramıştır. Fakat gerek Türkiye'nin savaşta tarafsız kalmış olması, gerekse Türkiye'de büyük bir endişe uyandıran Sovyet davranışlarının batıda aynı tepkiyle karşılanmaması sebebiyle başlangıçta istediği desteği elde edememiştir.
- Bu arada Yunanistan'da iç savaş başlaması ve komünizm tehlikesinin güçlenmesi üzerine İngiltere'nin de telkinleriyle ABD, Türkiye ve Yunanistan'a Truman Doktrini çerçevesinde yardım yapmaya başlamıştır.
- 12 Temmuz 1947'de Türk-Amerikan ikili antlaşmasını, 4 Temmuz 1948'de imzalanan ekonomik işbirliği antlaşması takip etti. Antlaşmadan sonra Marshall Planı çerçevesinde 1949-1951 yılları arasında Türkiye'ye ABD ekonomik yardım yaptı. 1951 yılından sonra bu yardım "Ortak Savunma Programı"na dâhil edilecektir.

a) Türkiye'nin NATO'ya üye olması

- SSCB'nin yayılcı bir politika izlemezi ve Cominform'u kurarak Doğu Bloku'nu oluşturması üzerine ABD SSCB'ye karşı ortak bir savunma örgütü kurulması kararını almış ve 4 Nisan 1949'da NATO (North Atlantic Treaty Organization)'yu kurmuştur.
- Türkiye'nin bu dönemde Avrupa Konseyi'ne üyeliğinin kabul edilmiş olmasına rağmen NATO'ya üye olma girişimleri özellikle İngiltere olmak üzere bazı Avrupalı devletler tarafından siyasi, ekonomik ve kültürel gerekçelerle reddedildi.
- Bu arada Türkiye'de DP'nin iktidara gelmesiyle beraber liberal eğilimli bir politika izlemesi ABD ile ilişkileri yeni bir istikamete yönlendirmişti.
- Bu durumu fırsat bilen DP yönetimi meclis kararı olmadan 4.500 kişilik bir askeri gücü ABD'nin önderliğini üstlendiği NATO kuvvetlerine yardımcı olması için Kore'ye gönderdi.
- Kore Savaşı'ndan sonra Türkiye'nin NATO'ya alınması konusunda ABD'nin tavrı değişmeye başladı. Çünkü Kore Savaşı, İkinci Dünya Savaşından sonra artık çıkması beklenmeyen bölgesel savaşların hiç de ihtimal dışı olmadığını gösterecek ve NATO ülkelerini, özellikle de ABD'yi Sovyetler Karşısında daha etkili tedbirler almaya yöneltecektir. Sonuçta Sovyetler Birliği'ne karşı set çekme ve çıkabilecek muhtemel bir savaşta askeri üslere ihtiyaç duyulması sebebiyle ABD, Türkiye'nin NATO'ya alınmasını gerekli görecektir. Bu gelişmelerden sonra NATO Bakanlar Konseyi 15 - 20 Eylül 1951 tarihinde Türkiye ve Yunanistan'ın NATO'ya üye olarak alınmasına oybirliği ile karar verdi. T.B.M.M.'de 18 Şubat 1952'de Kuzey Atlantik Antlaşmasını tasdik etmiş böylece Türkiye NATO'ya resmen üye olmuştur.
- Türkiye'nin NATO'ya alınmasında, Kore'deki askeri başarısı, uluslar arası sorunlarda Batılılarla birlikte hareket etmesi ve modern olmamakla beraber güçlü bir kara ordusuna sahip olmasının yanı sıra, Batı savunması için gerekli olan jeopolitik yerinin önemi, birinci derecede etkili olmuştur denilebilir.
- Türkiye'nin bu üyelikle Batılılara yaklaşma politikası, bir yandan ülkenin ekonomik kalkınması ve silahlı kuvvetlerinin modernizasyonu için gerekli kaynakların dış yardım yoluyla Batıdan kolay sağlanabileceğine inanılması gibi amaçlar etkili olmuştur.

b) Avrupa Konseyi'ne Üyelik

- 5 Mayıs 1949'da 10 ülke-Belçika, Danimarka, İtalya, Lüksemburg, Hollanda, Norveç, İsveç ve İngiltere -merkezi Strasburg olmak üzere Avrupa Konseyi'ni kuran antlaşmayı imzalamışlardır. Şu an Avrupa Konseyi'nde 47 üye ülke bulunmaktadır. Türkiye 8 Ağustos 1949'da Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin davetiyle beraber Yunanistan ve İzlanda ile birlikte konseye katılmıştır.
- Türkiye'nin AVRUPA Konseyi'ne girmesinde; batı bloğuna yakın olma amacı, ABD ile ilişkileri güçlendirme isteği, Avrupalı devlet statüsünde sayılma ve Türkiye'nin Avrupa ile her türlü alanda bütünleşme sağlama amaçları etkili olmuştur.

c) Balkan İttifakına Katılma

- ABD'nin Avrupa'da SSCB kontrolü dışındaki tek komünist devlet olan Yugoslavya ile NATO'ya girmesi kesin olan Yunanistan ve Türkiye'nin bir ittifak yaparak SSCB'nin Akdeniz ve Balkanlarda de yayılmasını engellemek istemesi üzerine Balkan İttifakı kurulmuştur.
- Bunun üzerine 1951 yılı sonuna doğru üç ülke arasında başlayan yakınlaşma 1952 boyunca da devam etmiş ve 28 Şubat 1953'te Ankara'da üç ülkenin Dışişleri Bakanları tarafından bir "Dostluk ve İşbirliği Antlaşması" imzalanmıştır. Bu antlaşmaya göre üç devlet ortak çıkarlarıyla ilgili konularda birbirlerine danışacaklar ve üye devletlerin Dışişleri Bakanları yılda en az bir defa toplanacaktı. Dışişleri Bakanları arasında süren toplantılar sonucu yeni ilerlemeler sağlanmış, **9 Ağustos 1954'te** üç ülke arasında **Bled Antlaşması** imzalanmıştır. Bu antlaşmaya göre taraflar, aralarından herhangi birine ya da birkaçına yönelen bir saldırıyı kendilerine de yapılmış sayarak askeri güç de dahil her türlü önlemi alacaklardı.
- Ama daha paktın ilk günlerinden itibaren Türkiye ve Yugoslavya arasında görüş ayrılıkları ortaya çıkmış ve 1955'ten itibaren Sovyetlerle ilişkilerini düzeltmeye başlayan bu ülkenin pakta ilgisi azalmıştır. Türkiye ile Yunanistan arasında Kıbrıs sorununun ortaya çıkmasıyla da Paktın doğurduğu olumlu hava silinmeye başlamıştı. Pakt 1960 yılına kadar devam etmiş 1960 Haziranında da resmen sona erdiği açıklanmıştır.

d) Bağdat Paktı ve CENTO üyeliği

- ABD'nin Sovyet yayılcılığına karşı Ortadoğu'da ortak bir savunma ve işbirliği kurmak istemesi üzerine kurulan Bağdat Paktı'nın kuruluşunda Türkiye oldukça önemli bir rol oynamıştır.
- Türkiye hem NATO'ya girerken İngiltere'ye verdiği Ortadoğu'nun savunulmasında aktif rol alacağı sözünü yerine getirme hem de Ortadoğu'da etkinliğini artırma amacıyla paktın kurulmasına öncülük etmiştir.
- Ancak pakt kuruluş amacına ulaşamamış, Türkiye'nin SSCB ile ilişkilerini gerginleştirmiştir. Ayrıca pakta karşı çıkan başta Mısır olmak üzere Arap ülkeleriyle (Suriye, Suudi Arabistan ve Yemen) ilişkileri de olumsuz yönde etkilemiştir.
- Irak'ta monarşinin devrilmesi sonucunda pakttan ayrılma kararının alınması üzerine paktın merkezi Ankara'ya taşınarak CENTO (Merkezi Antlaşma Örgütü - Central Treaty Organization) adını almıştır.
- ABD'nin yoğun desteğine rağmen 20 yıl devam eden örgüt, 12 Mart 1979'da Pakistan'ın ve İran'ın ayrılması ile dağılma noktasına geldi.

SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİ

G) SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİNDE TÜRKİYE'DE MEYDANA GELEN ÖNEMLİ GELİŞMELER

a) Siyasi Gelişmeler

- II. Dünya Savaşı'nın bitmesiyle beraber Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün demokrasiyi savunan müttefiklerle ilişkileri güçlendirmek isteyen çok partili hayata geçiş sürecini hızlandırmasına sebep olmuştur.

I. Demokrat Parti'nin (DP) Kuruluşu

- Bu dönemde CHP'nin içinde Çiftçi Topraklandırma Kanunu kabulü sırasında parti içi muhalefet oluşmuş buy muhalefetin başını Celal Bayar, Adnan Menderes, Fuat Köprülü ve Refik Koraltan çekmiştir.
- Bayar, Menderes, Köprülü ve Koraltan'ın verdiği "Dörtlülük Takrir"inin reddi üzerine bu kişilerin parti kurma çalışmaları başlamıştır.
- Partiden yazdıkları sert yazılar nedeniyle ihraç edilen Menderes, Köprülü ve Koraltan'a CHP'den ve milletvekilliğinden istifa eden Bayar'da katıldı. Celâl Bayar, 1 Aralık 1945'te parti kuracaklarını açıkladı. İnönü tarafından Çankaya Köşkü'ne çağrılan Celâl Bayar, cumhurbaşkanından gerekli desteği aldıktan sonra 7 Ocak 1946 günü Demokrat Parti (DP) kuruldu.

II. 1946 Seçimleri

- DP'nin baskıları üzerine CHP Milletvekili Seçim Yasası'nı değiştirmiş ve Cumhuriyet tarihinde ilk defa tek dereceli seçim esasına geçilmiştir.
- Cumhuriyet Halk Partisi 396, Demokrat Parti 65 ve bağımsızlar 7 milletvekilliği kazanmıştır.
- Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk çok partili genel seçimi olan bu seçim adli denetim dışında, açık oy, gizli sayım ve çoğunluk sistemi esasına göre yapıldı. (**açık oy - gizli tasnif**) Bu usulsüzlüklerden dolayı "şaiabeli seçim" şeklinde de anılmıştır. Bu genel seçim ile TBMM 8. dönem milletvekilleri seçilmiştir.

III. 1950 Seçimleri

- Türkiye tarihinin ilk demokratik seçimleridir. Bu genel seçim ile TBMM 9. dönem milletvekilleri seçilmiştir. Bu seçimlerde ilk defa "gizli oy, açık tasnif" sistemi uygulanmıştır.

IV. Demokrat Parti İktidarı

- Demokrat Parti'nin kurulmasından ekonomik sıkıntılarının artması üzerine ekonomik konularda hükümete olan tepkilerin artması üzerine DP ile CHP arasında ilişkiler gerginleşti. Bunun üzerine İsmet İnönü taraflar arasındaki gerginliği azaltmak amacıyla iki partinin liderleriyle görüşmeler yapmış ve **12 Temmuz Beyanamesi**'ni yayınlamıştır. (Beyanamede İnönü, siyasi partilerin Türk demokrasisinin vazgeçilmez unsurları olduğunu vurguladı.)

Not: Bu beyannamenin yayınlanmasından sonra partinin CHP'ye bağlı güdümlü bir demokrasi yürüttüğünü öne süren Fevzi Çakmak, Yusuf Hikmet Bayur, Kenan Öner, Osman Bölükbaşı, Sadık Aldoğan ve Yusuf Kemal Tengirşenk ,20 Temmuz 1948'de Millet Partisi'ni (MP) kurdu.

- 14 Mayıs 1950 günü yapılan seçimler Türkiye'de 27 yıllık tek parti devrini sona erdirdi.1923'ten beridir tek başına ülkeyi idare eden Cumhuriyet Halk Partisi iktidarı halkoyu ile Demokrat Parti'ye devretti. Seçim sonuçlarına göre DP %52.7 oy alarak 408 milletvekilliği kazanmıştı.CHP %39.4 ile 69 milletvekili ile temsil edilme hakkı kazandı.Millet Partisi 1,bağımsızlar 9 milletvekiline sahip oldular.Atatürk'ten sonra 11,5 yıldır cumhurbaşkanlığı görevinde bulunan İsmet İnönü artık anamuhalefet lideriydi.22 Mayıs 1950 günü TBMM açıldı.Refik Koraltan başkanlığa seçildi.Ardından yapılan cumhurbaşkanlığı oylamasında DP Genel Başkan-

ı,İzmir milletvekili Celâl Bayar 453 milletvekilinin katıldığı oylamada 387 oy alarak Türkiye Cumhuriyeti'nin üçüncü cumhurbaşkanı seçildi.Hükümeti kurmakla DP Aydın Milletvekili Adnan Menderes görevlendirildi.Aynı gün Menderes kendisinin ilk cumhuriyet'in 19.hükümetini kurdu.

Not: 1950 seçimleri tarihimizde "Beyaz Devrim" olarak adlandırılmıştır.

- Bu dönemde Türkiye'ye Marshall Planı çerçevesinde ABD yardımları başladı. NATO'ya üyelik kabul edildi.

V. 1954 Seçimleri

- CHP'nin ekonomik sıkıntılara ana muhalefet partisi olarak önemli çözümler getirememesi Demokrat Parti'yi güçlendirdi. 2 Mayıs 1954 seçimlerinde Demokrat Parti gücünü iyice arttırdı.DP 5,1 milyon oy alarak, Türkiye Cumhuriyeti Genel Seçimleri tarihinde (bugüne kadar) kırılmamış bir oy rekoru kırdı. Parti toplam oyların %57,5'luk kısmını almıştı.
- TBMM,17 Mayıs 1954'te açıldı.Celâl Bayar 513 milletvekilinin katıldığı oylamada 486 oy alarak bir defa daha cumhurbaşkanlığına seçildi.

VI. 27 Ekim 1957 Seçimleri

- Ekonomide yaşanan darboğaz ve siyasi çalkantılar nedeniyle DP seçimleri bir yıl önceye aldı.27 Ekim 1957 günü yapılan seçimler öncesinde kampanya oldukça sert geçti. Seçimler iktidarı zayıflattı, muhalefetin elini güçlendirdi. Seçimler öncesinde muhalefetin seçimlere bir cephe halinde kurtulmadı. Sonuçlara göre DP %47,9 oyla 424 milletvekili çıkardı.

- Celâl Bayar 610 milletvekilinden 413 DP milletvekilinin katıldığı oylamada 413 oy alarak üçüncü defa cumhurbaşkanlığına seçildi.

- Bu dönemde ekonomide ortaya çıkan olumsuzluklar hükümete karşı eleştirileri artırdı. Hükümetin Vatan Cephesi kurma ve muhalif gazeteleri kapatma gibi baskıcı politikası yanında CHP liderlerine de saldırılar başladı.

VII. 27 Mayıs Askeri Müdahalesi

- İktidar – Muhalefet arasındaki çekişme hükümetin muhalif düşüncede olanları tutuklamaya kadar geniş yetkilere sahip bir Tahkikat Komisyonu kurmasına yol açtı. Mecliste yaşanan çekişme sokağa da yansıdı. İstanbul ve Ankara'da çıkan olaylar bu şehirlerde sıkıyönetimin ilan edilmesine yol açtı.

- Bütün bu gelişmelerin Milli Birlik Komitesi Türk Silahlı Kuvvetleri adına ülke yönetimine el koydu. Kara Kuvvetleri Komutanı Org.Cemal Gürsel başkanlığında bir hükümet kuruldu. Siyasi faaliyetler askıya alındı.

- Cumhurbaşkanı Celâl Bayar,TBMM Başkanı Refik Koraltan ve Başbakan Adnan Menderes başta olmak üzere Demokrat Parti'liler tutuklandı. Demokrat Parti, 29 Eylül 1960'da kapatıldı.

- Milli Birlik Komitesi idam cezalarından üçünü onayladı.Tutuklu bulunan Maliye Bakanı Hasan Polatkan ve Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu 16 Eylül 1961'de,Başbakan Adnan Menderes ise ertesini gün İmralı Adası'nda idam edildi.Celâl Bayar ve Refik Koraltan ile 11 kişinin idam cezası ömür boyu hapse çevrildi.

VIII. 1961 Anayasası

- 1960 hükümet darbesinden sonra hazırlanarak 9 Temmuz 1961'de kabul edilen **1961 Anayasası** olarak bilinen anayasa değişikliği, 1924 Anayasası'nı yürürlükten kaldırmıştır. 1961 Anayasası, genç subayların yaptığı 27 Mayıs askeri müdahalesinin ardından, 37 yıllık bir dönemde gelişen politik yaşamın ve özellikle de çok partili siyasi ortamın ihtiyaçlarına daha iyi ce-

vap verebilecek bir anayasaya gerek olduğu düşünül-
müştür. Bu anayasa Soğuk Savaş dönemine aykırı ola-
rak özgürlükleri arttıran Türkiye'nin en demokratik
anayasasıdır.

- 9 Temmuz 1961'de halkın oyuna sunularak oylamaya katılanların %60,4'ü tarafından kabul edilmiştir. 1982 Anayasası'na kadar yürürlükte kalmıştır.
- 1961 Anayasası ile;
 - Güçler ayrılığı sağlanmıştır. (Yasama-Yürüme-Yargı)
 - Yasama gücü: Cumhuriyet Senatosu ve Millet Meclisi olmak üzere iki meclistir.
 - Yürütmenin dışında bağımsız yargı organları kurulmuştur.
 - Yasamadan çıkan yasaların anayasaya uygunluğunu kontrol eden Anayasa Mahkemesi kurulmuştur.
 - Yürütmenin, yönetimin tüm eylemleri, kararları anayasal bir kuruluş olan Danıştay denetimine verilmiştir. Yani TBMM egemenlik hakkını kullanan tek organ olmaktan çıkıp Anayasa'da sözü edilen yetkili organlardan biri olmuştur.
 - Kişinin temel hak ve özgürlükleri Anayasa ile güvence altına alınmıştır.
 - 1961 Anayasası ile tam bir parlamenter sisteme geçilmiştir. Demokratik, sosyal ve hukuk Devlet anlayışı güçlenmiştir.

b) Ekonomik Gelişmeler

- 1946 yılında yapılan kur ayarlaması ile TL'nin değeri %53,6 oranında düşürülerek 1 Amerikan Doları karşılığı 2,80 TL olarak kur sabitlenmiştir. Bu dönemde yapılan kur ayarlaması nedeni, savaş sonrası uluslararası fiyat düzeylerine ve yeni ekonomi politikalarına uyum sağlayarak ihracatı artırmaktır. Ancak bu kur ayarlaması istenilen sonuçları vermemiştir.
- 1947 yılında IMF ve Dünya Bankası gibi kuruluşlara üyelik kabul edildi.
- **1947 Türkiye İktisadi Kalkınma Planı** hazırlanarak Marshall Planı çerçevesinde alınacak yardımlar için gerekli hazırlık yapılmıştır. Bu plan tarım, haberleşme, sulama, enerji, demir-çelik, maden ve sanayi alanlarını temel etkinlik noktaları olarak kabul ediyor ve tarımsal gelişme üzerinde odaklaşıyordu
- Türkiye 1948'de Marshall Planı yardım kapsamına alınarak OEEC'ye (Avrupa İktisadi İşbirliği Örgütü) üye olmuştur.
- Demokrat Parti'nin iktidara gelmesiyle yeni hükümet devletin ekonomik yaşamındaki etkinliklerini sınırlamaya ve özel kesimin gelişmesini desteklemeye önem vermiştir.
- 1950-1953 döneminde gerek tarımda gerekse sanayileşmede önemli gelişmeler sağlanmıştır. Tarımın mükemmelleşmesi, kredi imkânları ve tarım için belirlenen yüksek fiyat politikası ile birlikte iklimin elverişli olması, bu dönemde tarım üretimini artırmıştır. Aynı zamanda, yabancı sermaye girişini kolaylaştırıcı uygulamalar, para arzının artırılması, ithalatın sınırlandırılması ve dış krediler ile yardımlar sayesinde de hızlı bir gelişme gözlenmiştir. Bu dönemde, büyük kamu yatırımlarına ağırlık verilmiştir.
- Plansız ekonominin ortaya çıkardığı olumsuzluklar ve ardından gelen askeri müdahale üzerine 1960 yılında Devlet Planlama Teşkilatı'nın kurulmasıyla tekrar planlı ekonomiye geçilmiştir.
- 1950-60 arası dönemde tarımda, hayvancılıkta, üretimde 1945-49 ve 1960-70 arası döneme göre oldukça önemli gelişmeler sağlanmıştır.

G) SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİNDE DÜNYADA MEYDANA GELEN BİLİMSEL, TEKNOLOJİK VE KÜLTÜREL GELİŞMELER

- **Sputnik Uydusu:** 1950'lerin başında hem ABD hem de SSCB uzaya ilk uyduyu fırlatmak için birbirleriyle bir yarış içine girmişlerdi. ABD'nin başarısız denemelerinin ardından hiç beklenmedik bir zamanda SSCB, bir basketbol topu büyüklüğünde 85 kg ağırlığındaki Sputnik I uydusunun yörüngeye oturtulduğunu açıkladı. Sovyetler, 3 Kasım 1957'de bu kez uzaya giden ilk canlı olan Layka adlı köpeği taşıyan Sputnik II uydusunu da başarıyla fırlattı. Bu Uzay Yarışını SSCB'nin kazandığı anlamına geliyordu.
- **Bu dönemdeki diğer önemli buluşlar:** Transistör (1947) , Kalp pili (1950) Lazer (1960),
- 1946 John Mauchy ve John Eckert'in geliştirdiği, Amerika'nın ilk elektronik bilgisayarı ENIAC halka gösterildi.
- 1947 Edwin Land bir dakikadan az bir sürede siyah beyaz fotoğraf çıkaran polaroid makineyi icat etti.
- **1948** Willard Franck Libby, radyoaktif karbonla (karbon 14) tarihlleme yöntemini geliştirdi.
- **1949** İngiliz yazar George Orwell, "1984"ü yazdı.
- **1949** SSCB'de ilk atom patlaması oldu.
- **1951** Kaptan Cousteau, Calypso Okyanus Gemisi'yle ilk yolculuğuna çıktı.
- **1952** İlk bilgisayar IBM-701 piyasaya çıktı.
- **1952** Fransa'yla İngiltere arasında ilk uluslararası televizyon bağlantısı kuruldu.
- **1952** Fransız romancı François Mauriac, Nobel Edebiyat Ödülü'nü aldı.
- 1953 Francis Crick ile James Watson DNA molekülünün yapısını keşfetti.
- **1954** Nükleer enerjiyle çalışan ilk denizaltı Nautilus, ABD tarafından suya indirildi.
- **1962** Telefon konuşmalarının yanında canlı televizyon görüntülerini de ileten Telstar adlı uydusu fırlatıldı.
- **1962** Ünlü müzik topluluğu Beatles, ilk plağının kaydını yaptı.